

WAAROM ZIJN WRAKKEN BELANGRIJK?

Dit stuk is geschreven om het belang te benadrukken dat wrakken of liever gezegd hard substraat (ondergrond) belangrijk zijn in onze Noordzee. Het is geschreven ter behoeve van het Duik de Noordzee schoon project, met de kennis van Han Lindeboom.

“Duik de Noordzee schoon”

Dit is een project gestart door Ben Stiefelhagen en Klaudie Bartelink van Get Wet Maritiem.

Bij deze actie worden verschillende “schoonmaakdagen” georganiseerd waar duikers zoveel mogelijk vistuig verwijderen. Op 7 juni staat de eerstvolgende schoonmaakdag gepland. Tijdens dit soort schoonmaakacties worden veel schaal- en schelpdieren bevrijd en veel vissen van een wisse dood gered doordat het vistuig haar dodelijke taak niet langer in de Noordzee uit kan voeren.

Han Lindeboom

Han Lindeboom is buitengewoon hoogleraar Mariene Ecologie en werkzaam bij Wageningen IMARES.

Als projectleider is hij bij veel Noordzeeprojecten betrokken. In 1990 deed hij een voorstel om delen van de zee voor visserij te sluiten en ook nu geeft hij veel advies bij discussies over toekomstige zeereservaten en de ruimtelijke planning van de Noordzee.

Wrakken zijn niet natuurlijk

Er ontstaan regelmatig discussies over het nut of gevaar van wrakken op de Noordzee. Moeten we de troep die we als mens op de bodem achterlaten nou opruimen of juist laten liggen? Wrakken zijn niet natuurlijk, maar wat in Nederland is dat wel? Het IJsselmeer bijvoorbeeld, wordt streng beschermd als een Natura 2000 gebied, maar het is in de jaren 30 gecreëerd door de mens. Wij, van "Duik de Noordzee schoon", zijn van mening dat de wrakken een zinvolle oase zijn van leven op een grote zandvlakte. Deze wrakken bieden een harde ondergrond voor diersoorten die dit nodig hebben en van nature voorkomen in onze Noordzee. Hieronder zullen wij deze we onze mening onderbouwen.

Toen er nog geen Noordzee was

Tijdens verschillende ijstijden, tot ongeveer 9.000 jaar geleden bestond de Noordzee niet maar was het gebied tussen het huidige Nederland en Engeland een steppeachtig landschap. Daar leefden onder andere kudden wolharige mammoeten, neushoorns en zelfs mensen. Vissers vinden met regelmaat mammoetbotten en -kiezen in hun netten. Deze moerasachtige vlaktes bevonden zich op de plek waar nu het water van de Noordzee stroomt. In deze periode heeft een gletsjer stenen, keien, grind en ander materiaal voortgeduwd helemaal tot in het gebied dat we nu de het Nederlands Continentaal Plat noemen. Deze berg aan materiaal zijn we later de Klaverbank gaan noemen.

Na de ijstijd smolten de gletsjers waardoor de Noordzee ontstond uit het vele water dat uit het noorden kwam stromen. In de watermassa ontstonden enkele eilanden waarvan de enige noemenswaardige de Doggersbank was. Waar vroeger de landdieren liepen ontstond er nu een rijk zeeleven. In het noorden waren grote oesterbanken te vinden. Deze besloegen wel 20% van de Nederlandse Noordzee. In het westen trof je onderwater grote veenstukken aan waar boomstammen uit de bodem staken en op verschillende plaatsen bestond de bodem uit grote stenen of grind. Op deze verschillende bodemsoorten kon veel zeeleven goed gedijen. Vooral de zandbodem gecombineerd afgewisseld met de harde ondergrond van steen, bomen, veen en mosselbanken creëerde veel biodiversiteit. 2.000 jaar nadat het water de Noordzee creëerde verdween de Doggersbank onder het wateroppervlakte en werd een zandbank waar het nu nog steeds relatief ondiep is.

De mens gaat vissen

Rond de jaren 50 begon de mens met een vismethode die behoorlijk wat invloed op de bodem heeft. Deze methode maakt gebruik van grote netten die over de bodem worden getrokken. We noemen dit de boomkor-visserij en deze techniek wordt tot de dag van vandaag nog steeds gebruikt om allerlei zeedieren op het menu van de mens te kunnen zetten.

Een aantal dieren, zoals platvissen, kunnen zich verstoppen door onder of in het zand weg te duiken. Om deze vissen uit de bodem te jagen zitten er voor aan het sleepnet kettingen die op de bodem inslaan om deze dieren op te schrikken. Door deze kettingen, zogenaamde wekkers, worden niet alleen de vissen opgejaagd, maar ook alles wat er verder zit kapotgeslagen. Het effect van boomkorvisserij is vergelijkbaar met het omploegen van akkerland. Elke vierkante meter van de Noordzee wordt gemiddeld twee keer per jaar op deze manier omgewoeld.

Mede deze vorm van vissen, de opwarming van de aarde en een aantal andere veranderingen in het milieu heeft er voor gezorgd dat er vrijwel geen oesterbanken meer over zijn in onze Noordzee. De veenbanken zijn ook nagenoeg verdwenen en de zeebodem bestaat nu meer dan 80% uit zand. Dit betekent dat de vele gebieden met een harde ondergrond zijn verdwenen waardoor het onderwaterleven dat hierop leeft zich niet meer kan vestigen. Er blijven nog maar enkele plaatsen over waar deze dieren nog deze stevige ondergrond kunnen vinden. Dit is op de keien van de Klaverbank, een enkel ander gebied in de Noordzee en verder nog op de wrakken van schepen of op andere objecten op de bodem. De boomkor-visserij kan deze wrakken niet "platwalsen" en het risico dat ze het sleeptuig verliezen op een wrak is te groot dus zullen ze deze obstakels liever mijden. Zo ontstaat er oase van leven in een grote zandvlakte en op veel wrakken is de biomassa 180 maal groter dan op de zandbodem. Je kan deze wrakken zien als een stad onder water waar veel soorten samenkomen, samen leven en de kans krijgen om tot volwassen exemplaren te groeien. Door deze objecten, die tussen verschillende landen aan zee liggen, kunnen soorten die de harde ondergrond nodig hebben de grote sprong van het ene gebied naar het andere maken en zo krijgen we een aanvoer van diverse soorten.

Wrakken zijn essentieel

Belangrijk gegeven is dat de wrakken en andere objecten onderwater onmisbaar zijn voor de diversiteit van onze Noordzee. Momenteel zijn er een aantal schatzoekers en metaalbergers actief op zee die met grote grijpers deze oases van leven kapot knippen, stukken wrak omhoog haalt en dit weer achteloos over boord gooit. Verschillende lipvissen, het botervisje, dwergbolken, slijmvissen, groene zeedonderpad, slakdolf en vorskwab zijn vissoorten die beschermd zijn door de Flora en Fauna-wet.

Van deze soorten mag je niet de vaste rust- en verblijfplaats verstoren zonder daarvoor ontheffing aan te vragen. Omdat deze soorten jaarrond leven op hard substraat, en op de Noordzee dus gebonden zijn aan het wrak waar ze op leven, vormt het wrak de vaste rust- en verblijfplaats van deze dieren. Door het omhoog halen wordt dit leven ruw van de bodem gehaald en het is waarschijnlijk dat ze het aan boord van de metaalbergers niet overleven.

We lopen het risico als we alle wrakken weghalen of laten slopen, we een soort-arme Noordzee overhouden. Vissers en duikers weten dit al jaren want duikers zoeken de wrakken op om het weelderige onderwaterleven te aanschouwen en vissers gaan voor anker om bijvoorbeeld de kabeljauwen, polakken of vele andere vissen te vangen die zich verstoppen in het wrak. De visserij met staandwantnetten zetten het liefst de netten zo dicht mogelijk om het wrak heen om een vis die nietsvermoedend het wrak uitzwemt te vangen en de sportvissers hangen hun haken in de spelonken van het wrak om de verborgen vis te vangen.

Zijn de wrakken nog veilig?

Deze drukte op een wrak laat zo zijn sporen na. Een net raakt verloren als deze per ongeluk vast komt te zitten aan het wrak of dat door slecht weer de boeien zinken of de touwen losschieten. Daarnaast is er de sportvisser die veel loodjes, lijnen en haken verliest en vervolgens haakt er weer een stuk net vast dat afscheurt. Dit gaat zo tientallen jaren zo niet honderden jaren door. Deze netten, lijnen en haken vangen of verminken tientallen jaren nodeloos vissen, krabben en ander zeeleven. Zo is een veilige oase ineens veranderd in een gevaarlijke val waar het leven een wisse dood kan sterven. Hier proberen wij met

“Duik de Noordzee schoon” iets aan te doen. We duiken naar een wrak en snijden de gevaarlijke netten weg en gooien deze in de haven in de afvalcontainer. We hebben goed contact met vissers en sportvissers om het verlies van netten in de toekomst te voorkomen of de schade van verlies te beperken. Dit doen we bijvoorbeeld door biologische afbreekbare lijnen te gebruiken of op afspraak een net op te duiken.

Per ongeluk mini zeereservaten

Naast de wrakken, die een toevluchtsoord voor het onder water leven zijn, komen er steeds meer van dit soort plaatsen bij in de Noordzee. De mens bouwt bijvoorbeeld verschillende windmolen-parken in de Noordzee. Voor een windmolen wordt een fundering van stenen gestort die weer een goede ondergrond geeft voor allerlei beestjes die een vaste huisvesting zoeken. Deze windmolens zijn, in een straal van 500 meter rondom, verboden terrein voor allerlei schepen en dus ook vissers. Hierdoor ontstaat een veilige haven met een zandbodem en harde ondergrond waar het onderwaterleven ongestoord kan gedijen. Ditzelfde geldt ook voor voor gasplatformen die door het bestaan een gebied van 500 meter rondom vrijwaart van vissers, duikers en sportvissers. Door deze plaatsen bieden we het onderwaterleven onbedoeld een minireservaat aan waar ze net als in de beginperiode van de Noordzee ongestoord kunnen opgroeien op zandbodem en/of een harde ondergrond.

We hopen dat Nederland druk kan zetten op Europa om zo snel mogelijk zee reservaten in te voeren in de Noordzee waar vissen de ruimte krijgen om te groeien en zich voort te planten. Zo kunnen we op andere plaatsen vissen, kreeften en krabben vangen die we zo graag eten en krijgen ze in de reservaten de kans om hun aantal op peil te houden. Daarnaast is het heel belangrijk dat wrakken een beschermde status krijgen. De harde ondergrond is onmisbaar in een soortenrijke Noordzee!